

Füzes Oszkár

Huntington a végeken

A határon túli magyarság őshonos, de kisebbségként viszonylag új. A második világháború vége óta a határon túli magyar közösségek letettek a többségi státus területi revízióval való visszaszerzésének reményéről, azóta a megmaradást békés, demokratikus, a többséggel való kiegyezés, az identitás-megőrzés intézményesített útján próbálják tartósan biztosítani. Fő céljuk olyan normarendszer kialakítása, amelynek keretében identitásuk újratermelése biztosítható - az identitás-választás szabadsága, mint alapvető emberi jog bázisán. Ez értelemszerűen csak kollektív formában lehetséges, ennek ellenére a kollektív kisebbségi jogokat a szomszédos többségi államok nem ismerik el, és jelenleg távolabbi nemzetközi támogatás sem szerezhető ehhez.

A többségi nemzetek szomszédállamai 1990 után letettek a magyar kisebbségek erőszakos asszimilációjának céljáról, de továbbra is a kisebbségi jogok lehetséges legszűkebb kereteihez és értelmezéséhez ragaszkodnak.

A normateremtő és -elfogadó konfliktusok kimenetele lényegében a többségi és a kisebbségi elit kiegyezéseitől függ. Ennek híján a már meglévő normák is könnyen sérülhetnek, illetve meglepően gyorsan bel- és közbiztonsági válsággá súlyosbodhatnak (utcai harcok, paramilitáris csoportok feltűnése, hétköznapi cselekmények etnicizálása stb.). Megoldást csakis és kizárólag a két szemben álló elit konkrét kiegyezése hoz, ami a normák helyreállítását eredményezi. Ez általában országos szinten történik, onnan szivárog le lokális szintekre. Mindez tendenciájában fékezi a kisebbség (természetes)

asszimilációját, közelítve a valóságos helyzet- és esélyegyenlőséghez. (A kiegyezés hiánya értelemszerűen az ellenkezőjét erősíti.)

Fontos, hogy a magyar kisebbségek és a többségi nemzet között nyelvi-vallási és kulturális különbségek vannak, de lényeges értékrendi eltérések nincsenek. A többségi nemzetek tarthatják ugyan „nemzetállamukra” veszélyesnek a magyar kisebbségeket, ám fel sem merül, hogy létforma-értékrendi fenyegetést hordoznának.

A magyarországi romák esetében mindez fordítva van. A helyi elit ezekben kellene kiegyezéseket elérni. A cigányság régi őshonos kisebbség Magyarországon, a többséggel való konfliktusuk alapja csak kis részben etnikai, nagyobb részben kulturális és életmódbeli a különbség. Az eltérések egy része kifejezetten értékrendi vagy annak vélt eltérés. Emiatt az etnikai stigmatizálás gyorsan a rasszizmus lejtőjére sodor, ami a köz- és belbiztonsági problémák elfajulása esetén már a legsúlyosabb fejleményekkel fenyeget: a demokrácia súlyos korlátozásával, az életminőség romlásával (a többség számára is!), a szociális problémák kezelhetlenségével (átlagemberi szinten is!).

Biztonságpolitikai szempontból az „etnikai” viszályok legfeltűnőbb veszélye az, hogy nagyon gyorsan és kiszámíthatatlanul eskalálódhatnak, újabb sérelmeket helyezve az amúgy is nagyon hosszú, kölcsönös sérelmi listára. Ismételjük: megoldás csakis az érintett elit kiegyezésével lehetséges, a pozitív elitképzés és a pozitív normaképzés tehát együttesen érhető el. Mindebben értelemszerűen a többségi politikumnak, mint a főhatalom hordozójának nagyobb a felelőssége. ■